

מקורות לעיון במס' שבת: פרק תולין

דף יט

מ. זילברמן

אדר א' תשע"ד

(קמא.) **טלטול מוקצה מן הצד ובגופו**. תנן הקש שעל גבי המטה לא ינענענו בידו אלא מנענעו בגופו, ע"כ. ופירש"י "אבל מנענעו בגופו - בכתפיו וטלטול מן הצד הוא דלא שמייה טלטול". [ופירש"י במג: דטלטול מן הצד היינו כלאחר יד.] ואיתא בגמ' למסקנא ש"מ טלטול מן הצד לא שמייה טלטול ש"מ, ע"כ. והקשו הראשונים מסוגי' לעיל (מג:): דלמסקנת הגמ' בענין טלטול מת עם ככר ותינוק טלטול מן הצד שמייה טלטול, ורק התירו במת דמתוך שאדם בהול על מתו אי לא שרית ליה אתי לכבויי.

ותירצו התוס' (ד"ה דכ"ע) דהתם עיקר הטלטול לצורך המת ובכך אסור אבל בעיקר הטלטול לצורך הכר והחבית, כלומר לצורך דבר המותר, מותר. וכן כתב הר"ן (כ: בדפי הרי"ף ד"ה וקשיא), "וכך הוא עיקרן של דברים דתרי גווני טלטול מן הצד נינהו דכל שעיקר טלטולו משום דבר המותר ודבר המותר הוא שמטלטל אלא שאי אפשר לו לטלטל אותו דבר המותר אלא אם כן יטלטל עמו דבר האסור בטלטול מן הצד בכי האי גוונא שרי ... אבל כשעיקר טלטולו בשביל דבר האסור אע"פ שמטלטל אותו מן הצד כי הכא שהוא צריך לטלטל המת מחמת עצמו שלא יסריח בחמה ושלא ישרף בדליקה אסור .. וההיא נמי דתנן בפ' תולין הקש שעל גבי המטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו היינו טעמא נמי לפי שאינו מטלטל את הקש מפני שצריך לו אלא מפני שהוא צריך למטה ואי אפשר לו בלא טלטול הקש ומשום הכי כיון דלא מטלטל ליה בהדיא אלא כלאחר יד שרי".

ועי' בריטב"א (קמ:): שכתב, "אלא מנענעו בגופו. פי' דטלטול מן הצד לצורך עונג שבת לא שמייה טלטול". ומבואר מדבריו במד. (ד"ה אמר ר' יוחנן) דכוונתו דטלטול מן הצד [והשוה טלטול בגופו לטלטול מן הצד] לצורך דבר המותר מותר רק לצורך שבת. ודברים דומים ברמב"ן במלחמת ה' (מח: בדפי הרי"ף), שהקשה למה מותר לכבד את הבית בשבת הלא מזיז עפר שהוא מוקצה. ובתירוצו השני כתב, "התירו טלטול מן הצד שתהא להם דירה נאה לכבוד שבת". [ובספר מורשת משה (סי' ס"ט אות ג') העיר דמשמע מראשונים אלו דמעיקר הדין טלטול מן הצד אסור ורק הקילו להתירו לצורך לדבר המותר. ואילו לדברי האו"ז (ח"ב סי' פ"ו) מעיקר הדין טלטול מן הצד מותר ורק אסרו לצורך דבר האסור שמא יבואו לטלטל את דבר האסור בידים].

ועי' ברא"ש (פ"ג הי"ט) שכתב, "הקשה על זה ה"ר יונה מהא דתנן לקמן בפרק תולין הקש שעל המטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו ודייקי מיניה כי רב דטלטול מן הצד ל"ש טלטול והתם לצורך הקש שהוא מוקצה הוא מטלטל. ולא קשה דהתם אף טלטול אין כאן כמו פגה וחררה ופוגלא (קכג). שהוא מטלטלן בידו ואגבן מטלטלין דבר אסור. אבל בקש אינו מטלטל אלא בגופו כלאחר יד הלכך אע"ג דלקש שהוא מוקצה הוא צריך מדמה ליה לטלטול מן הצד שהוא צורך לדבר המותר".

הרי משמע דלפי הרא"ש יש חילוק בין טלטול מן הצד שמותר רק לצורך דבר המותר לבין טלטול בגופו שהוא כלאחר יד שמותר אף לצורך דבר האסור, ודלא כתוס' והר"ן שלא חילקו ביניהם. וכן העיר הגרשז"א (לקמן) מדברי הרמב"ן (קנד:): דכתב דטלטול בהמה בגופו מותר אפי' שלא במקום צער בעלי חיים. וכדברי הרא"ש פסק בשו"ע (סי' שי"א ס"ח), "טלטול מן הצד לצורך דבר המותר מותר ... וטלטול בגופו [ופי' המ"ב "שאינו נוגע בידו כ"א בגופו או בשאר אבריו"] אפי' לצורך דבר האסור מותר הילכך קש שעל המטה דסתמו מוקצה להסקה מנענעו בגופו". וע"פ זה פסק המ"ב (סי' ש"ח ס"ק י"ג), "ולפ"ז אם מונח איזה דבר מוקצה על הארץ מותר לדחפו ברגליו כדי שלא יבוא להפסד".

[אך החזו"א (סי' מ"ז אות י"ב ואות י"ד) פי' דברי הרא"ש בע"א דרק התירו בקש היכא דמטרתו אינה לטלטול הקש אלא לשכיבה ורק אגב הא דרוצה לשכב הוא מטלטל את הקש, אבל בדרך כלל אסור אף טלטול בגופו לצורך דבר האסור. ועי' בשו"ת מנחת שלמה (קמא סי' י"ד אות ב' ונדפס כהע' בסוף ספר שמירת שבת כהלכתה) שהאריך להראות שהחזו"א הוא שלא כדברי הרבה ראשונים. וע"ש שהסביר דהטעם דהקילו בטלטול מן הצד ובגופו היינו דכיון דטלטול מוקצה אסור גזירה אטו הוצאה, לא גזרו בכה"ג שלא חייב משום הוצאה. וכתב דאם הי' מטלטל מוקצה ברגליו בענין שרגילים לטלטל ברגל לא חישב כטלטול בגופו אלא כטלטול גמור. ועי' בחזון עובדיה (שבת ח"ג עמ' קס"ח) שהביא מהרבה אחרונים שחולקים על החזו"א. וגם ס"ל להחזו"א דאסור טלטול מוקצה מן הצד אף לצורך דבר המותר אם עיקר מעשיו הוא טלטול דבר האסור. ובנקודה זו הוא חולק על הט"ז (סי' ש"ח ס"ק י"ח) שפסק דמותר להעביר קליפות מן השלחן ע"י דבר אחר "כגון שהוא מגרר אותם ע"י סכין מן המפה דמותר כיון דלא נגע בהם ה"ל טלטול מן הצד". והמ"ב (ס"ק קט"ו) פסק כהט"ז.]

החבורה הבאה תתקיים אי"ה בליל שני בשעה 9:25 בG303

הנושא: בסיס לדבר האסור והמותר (קמב).

עיקר תוס' פרק תולין, נוטל, וחבית

(קמג:) ובלבד, הלכה, שמשך	(קלז:) אבל
(קמד:) חולב	(קלח:) כסא גליון, כסא טרסקל, כרך
(קמה:) כבשים, ור' יוחנן	(קלח:) שאין
(קמו:) שובר, מתיר	(קלט:) וליתן
(קמו:) משום, מי שנשרו	(קלט:) יו"ט, ציצית
(קמז:) המנער, היוצא, מהו	(קמא:) הני פלפלי
(קמז:) דתניא	(קמא:) במנעל, ההיא, תינוק, אי הכי
	(קמב:) ונשדינהו, ונשדינהו, שנפלה
	(קמב:) שאוכל
	(קמג:) התם, ליטול, עצמות, פירורין, רבא